

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

Ayrımcılığa Karşı Hep Birlikte!

AYRIMCILIĞA MARUZ KALAN YOKSUL VE
KIRILGAN BİREYLERİ GÜÇLENDİRME PROJESİ
SAHA ÇALIŞMASI RAPORU

Bu rehber, “Ayrımcılığa Uğrayan Yoksul ve Kırılgan Bireylerin Güçlenmesi Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. Bu proje Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından finanse edilen “Ayrımcılığa Karşı Birlikte Projesi” tarafından desteklenmektedir. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Açık Alan Derneği’ne aittir ve AB’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

GİRİŞ

Elinizdeki çalışma Derin Yoksulluk Ağrı'nın Netherlands Helsinki Committee ve Eşit Haklar İçin İzleme Derneği ile Ekim 2023 ve Eylül 2024 arasında ortaklaşa yürüttüğü "Ayrımcılığa Uğrayan Yoksul ve Kırılgan Bireylerin Güçlenmesi Projesi" kapsamında hazırlanmıştır. Proje ile yoksul bireylerin her alanda karşılaştıkları hak ihlalleri ve ayrımcılık konusunda bilinçlenmeleri ve bu gibi durumlarda hangi yasal kurum ve süreçlere başvurabileceklerini bilerek güçlenmeleri amaçlandı. Bu amaçla ayrımcılığa maruz kalan bireylerin hukuki farkındalıklarını artırmak ve adli yardım merkezlerine başvurabilecek donanımına sahip olmalarını sağlamak için Şişli ve Çekmeköy'de gönüllü avukatların yönetiminde ve toplam 51 kişinin katılımında altı ayrı farkındalık atölyesi düzenlendi.

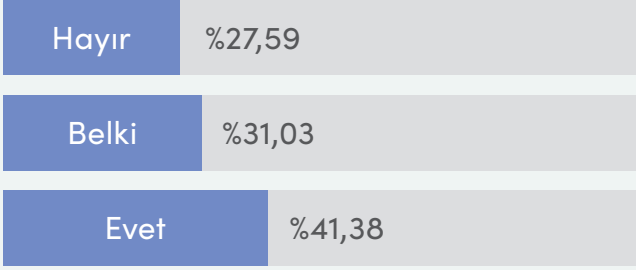
Bu atölyelerde vaka örnekleri ve çözümleri, hukuki terimler, hukuki kurumlar, yasalar, ilgili kamu kurumları, ücretsiz destek mekanizmaları gösterildi. Ayrımcılığa maruz kalan bireylerin hukuki olarak güçlendirilerek toplumsal katılımlarının artırılmasının hedeflendiği proje kapsamında, atölye katılımcıları arasında bir anket çalışması düzenlendi. Bu çalışmada da atölye öncesi (ön test) ve atölye sonrası (son test) olmak üzere iki aylık olarak gerçekleştirilen anket sonuçları paylaşılmıştır. Kitapçığın ilk bölümünü ön ve son testlerdeki ortak anket soruları oluşturmakta ve atölyelerin katılımcılar nezdinde ayrımcılığın nasıl değiştiğini göstermektedir. İkinci bölümde gündelik hayatın çeşitli alanlarında kişilerin hangi ayrımcılık türlerine maruz kaldıklarına dair ipuçları sunan somut durumlara dair veriler paylaşılmaktadır.

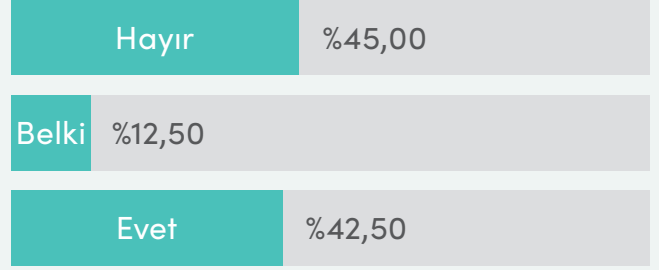
I. BÖLÜM: ATÖLYE ÇALIŞMALARI ÖNCESİ VE SONRASINDA DEĞİŞEN AYRIMCILIK ALGILARI

Hiç bu nedenlerden biri dışlanmanıza sebep oldu mu?

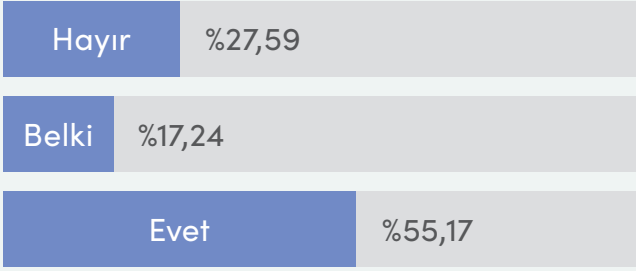
YOKSULLUK: Ön Test

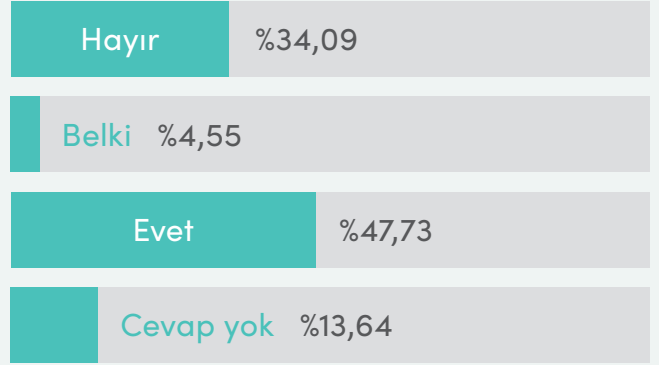
YOKSULLUK: Son Test

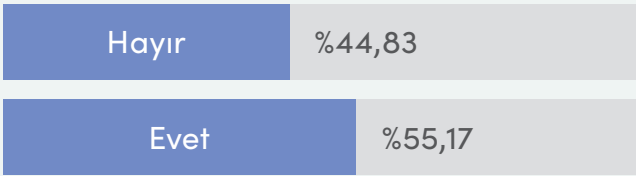
ETNİK KÖKEN: Ön Test

ETNİK KÖKEN: Son Test

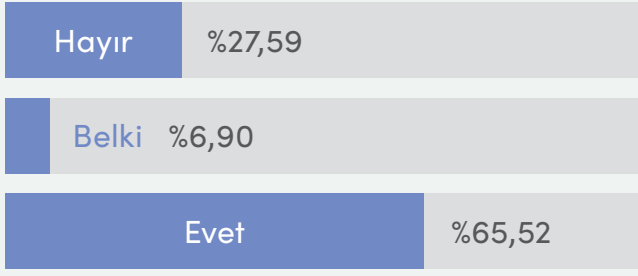
İNANÇ/MEZHEP: Ön Test

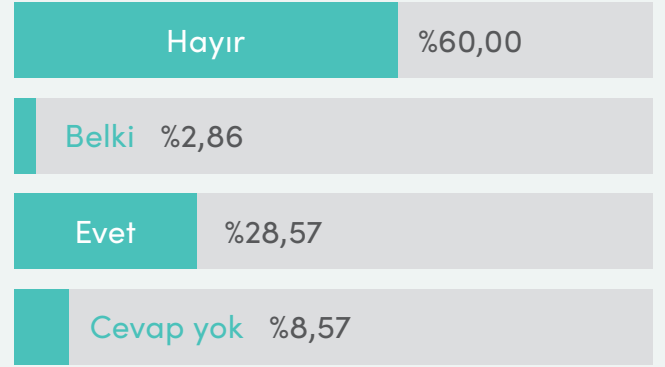
İNANÇ/MEZHEP: Son Test

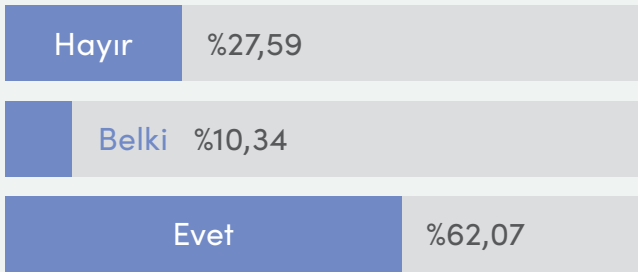
İİ. ŞİVE: Ön Test

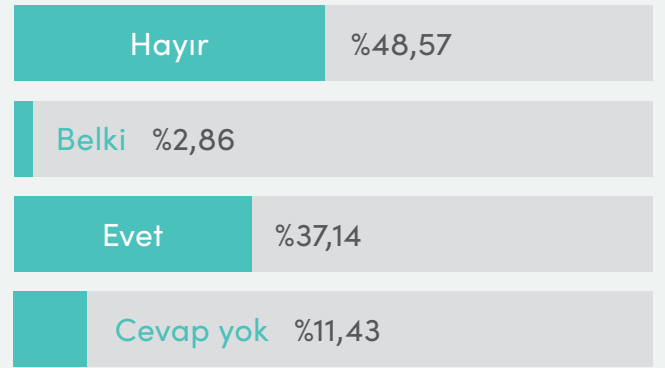
İİ. ŞİVE: Son Test

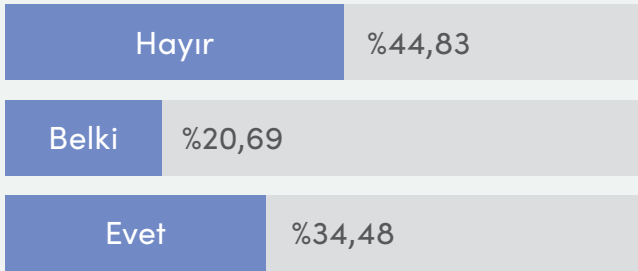
İİ. EĞİTİM SEVİYESİ: Ön Test

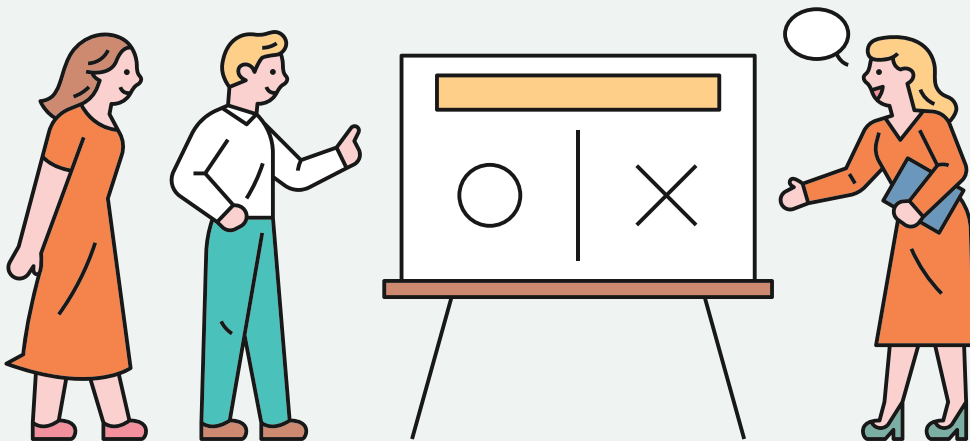
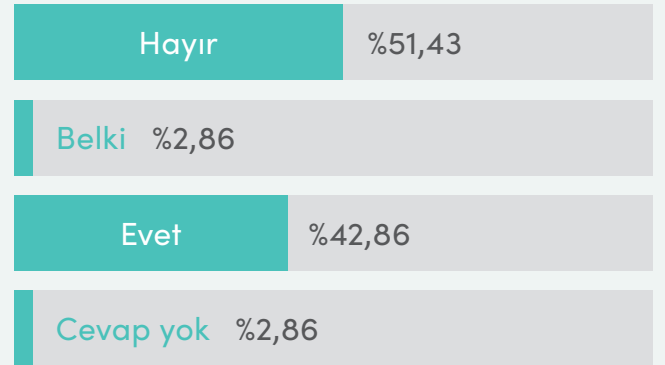
İİ. EĞİTİM SEVİYESİ: Son Test

İİ. GİYİM/KUŞAM: Ön Test

İİ. GİYİM/KUŞAM: Son Test

Katılımcıların yoksulluk, etnik köken, inanç/ mezhep, şive, eğitim seviyesi, giyim-kuşam ile ilişkilendirilen dışlanmalara dair verdikleri cevapların tamamında ortak nokta olarak "belki" seçeneğindeki azalma ön plana çıkmaktadır. Bu da atölyelerin katılımcıların ayrımcılıkla ilişkilendirilebilecek davranışları tespit etme konusunda daha emin olmaya başladıklarını göstermektedir.

Bununla beraber, katılımcıların, artan farkındalıkları sonrasında ayrımcılığa daha fazla maruz kaldıklarını düşünmeleri beklenirken, tam tersine, hemen tüm başlıklarda "hayır" cevaplarındaki artış dikkat çekicidir. Bu değişim, atölyelerdeki olumlu atmosferin kişilerin anlık değerlendirmelerine yansımaları olarak okunabilir. Buna rağmen, son test sonuçları baz alındığı takdirde, hemen her başlıkta katılımcıların ayrımcılığa maruz kaldıklarını hissettikleri görülmektedir.

Atölye Sonrası Düşünceler

→ Katılımcı İfadeleri

Şimdi bana biri gelip "Romansın" dese ve ayrımcılık yapsa, atölyelerden sonra artık kendimi savunurum, şikayet ederim.

Atölyeden sonra kendimi savunurum, şikayetçi olurum. Önceden ağlardım çünkü atölyede "kendinizi savunun" dediler.

Atölyeden önce hiç hakkımız olduğunu bilmiyorduk, nereye başvuracağımızı bilmiyorduk. Şimdi nereye ne şekilde gideceğimizi öğrendik.

Arkadaş arasında atölye sonrasında konuştuk. Dedik ki "Biz ne kadar kördük, ne kadar susmuşuz." Biz çok şey öğrendik. Daha önce ayrımcılığa uğradık belki bin kez ama aklımıza gelmiyordu, şimdi anlarım.

Suriyelileri çok kınıyorduk, yabancıların hepsini çok kınıyorduk. “Burada ne işleri var? İlk kendi milletine baksın, doyursun, sonra yabancılara bakar” gibi yanlış gözle bakıyorduk. Aslında zor durumda, savaştan gelmişler. Aynıısı bizim de başımıza gelebilir; bize de mi öyle davranacaklar? Böyle düşünmemek lazımmış.

Biz çok mutlu ve cesaretli hissettik. Cesaretlendik. Bir kadın olarak haklarımızın olduğunu öğrendik. Bilgi sahibi olduk. “Keşke gelmeseydik” diyeni duymadık. Kimsenin tarafından bir şey demedi kimse (avukatlar), sadece hakları anlattılar. Kucak dolusu sevgiler her emek verenlere.

Suriyelilere karşı ayrımcılık yapıldığını fark ediyorum. Eskiden önyargım vardı: “Burada iyi hayat sürüyorlar, işyerleri açıyorlar.” Atölyelerden sonra sorunu getirenlerin onlar olmadığını fark ettim.

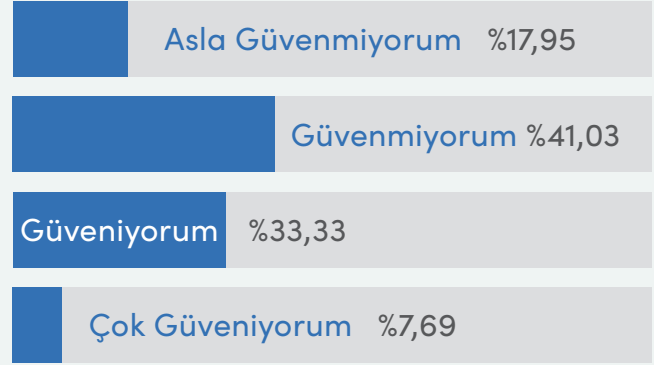

II. BÖLÜM: GÜNDELİK HAYATTAKİ DİĞER AYRIMCILIKLAR

ADALET SİSTEMİNE GÜVENİYOR MUSUNUZ?: Ön Test

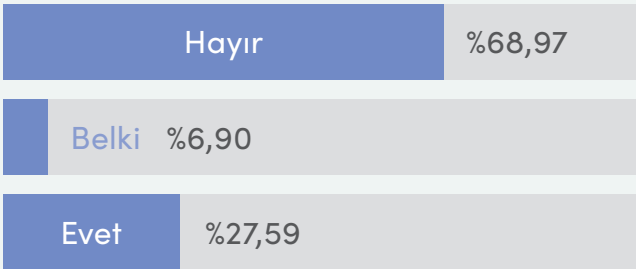

ADALET SİSTEMİNE GÜVENİYOR MUSUNUZ?: Son Test

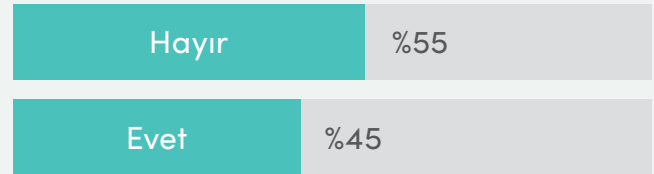

Adalet sistemine olan güven kendilerine sorulduğunda katılımcıların güvensizliğinin genel anlamda artmış olduğunu görebiliyoruz. Bununla birlikte, “asla güvenmiyorum” seçeneğindeki görece düşüş de dikkat çekmektedir.

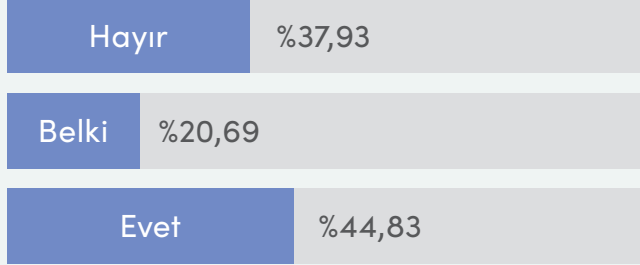
ÇOCUĞUNUZUN EĞİTİM SÜRECİNDE İRK, ETNİK KÖKEN VEYA EKONOMİK DURUMUNUZ NEDENİYLE DİĞER ÖĞRENCİLER YÜZÜNDEN HERHANGİ BİR AYRIMCILIK YAŞADIĞINI (HAKARETE, FİZİKSEL VEYA PSİKOLOJİK KÖTÜ MUAMELEYE MARUZ KALMA) DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?: Ön Test

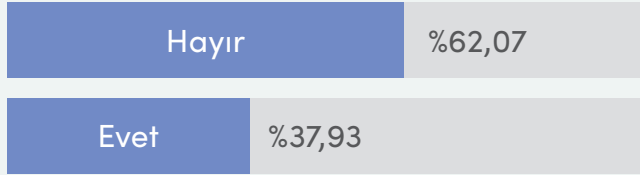
ÇOCUĞUNUZUN EĞİTİM SÜRECİNDE İRK, ETNİK KÖKEN VEYA EKONOMİK DURUMUNUZ NEDENİYLE DİĞER ÖĞRENCİLER YÜZÜNDEN HERHANGİ BİR AYRIMCILIK YAŞADIĞINI (HAKARETE, FİZİKSEL VEYA PSİKOLOJİK KÖTÜ MUAMELEYE MARUZ KALMA) DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?: Son Test

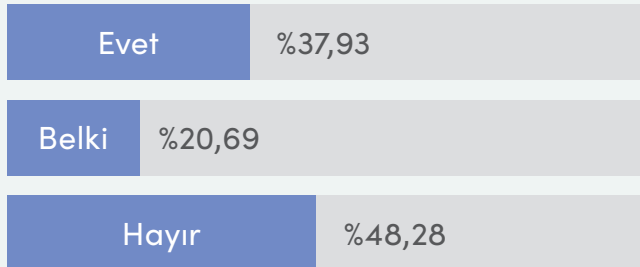
11. OKUL YÖNETİMİ VEYA ÖĞRETMENLER TARAFINDAN HERHANGİ BİR AYRIMCILIKLA (HAKARETE, FİZİKSEL VEYA PSİKOLOJİK KÖTÜ MUAMELEYE MARUZ KALMA) KARŞILAŞTI MI?: Ön Test

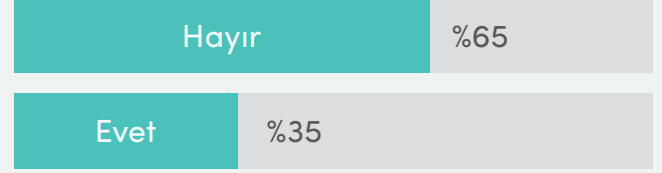
11. SİZ, OKUL YÖNETİMİ VEYA ÖĞRETMENLER TARAFINDAN HERHANGİ BİR AYRIMCILIKLA (HAKARETE, FİZİKSEL VEYA PSİKOLOJİK KÖTÜ MUAMELEYE MARUZ KALMA) KARŞILAŞTINIZ MI?: Ön Test

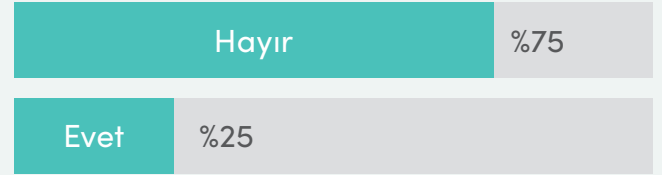
11. GÜNLÜK YAŞAMDA, SOKAKTA VEYA KOMŞULUK İLİŞKİLERİNDE AYRIMCILIKLA KARŞILAŞTIĞINIZ DURUMLAR OLDU MU?: Ön Test

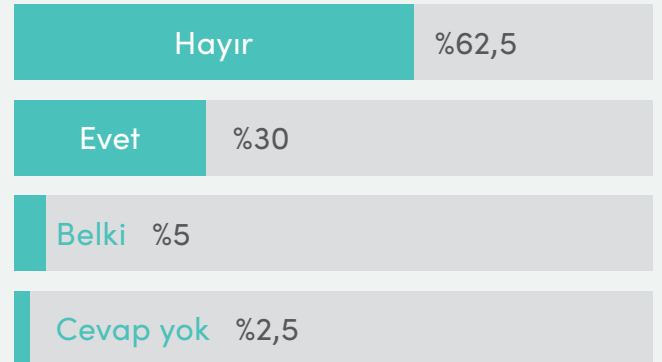
11. OKUL YÖNETİMİ VEYA ÖĞRETMENLER TARAFINDAN HERHANGİ BİR AYRIMCILIKLA (HAKARETE, FİZİKSEL VEYA PSİKOLOJİK KÖTÜ MUAMELEYE MARUZ KALMA) KARŞILAŞTI MI?: Son Test

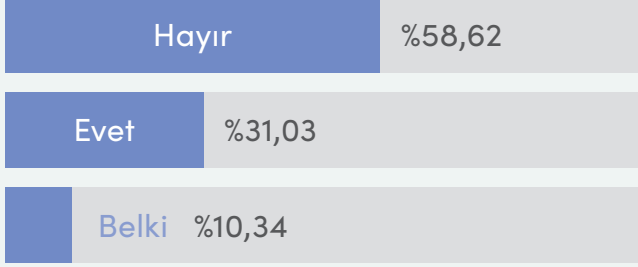
11. SİZ, OKUL YÖNETİMİ VEYA ÖĞRETMENLER TARAFINDAN HERHANGİ BİR AYRIMCILIKLA (HAKARETE, FİZİKSEL VEYA PSİKOLOJİK KÖTÜ MUAMELEYE MARUZ KALMA) KARŞILAŞTINIZ MI?: Son Test

11. GÜNLÜK YAŞAMDA, SOKAKTA VEYA KOMŞULUK İLİŞKİLERİNDE AYRIMCILIKLA KARŞILAŞTIĞINIZ DURUMLAR OLDU MU?: Son Test

İİ AİLE İÇİNDE VEYA ARKADAŞ ÇEVRENİZDE AYRIMCILIK DENEYİMLEDİNİZ Mİ?: Ön Test

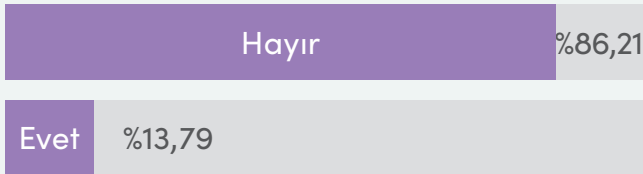

İİ AİLE İÇİNDE VEYA ARKADAŞ ÇEVRENİZDE AYRIMCILIK DENEYİMLEDİNİZ Mİ?: Son Test

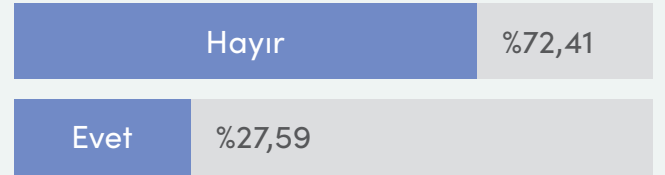

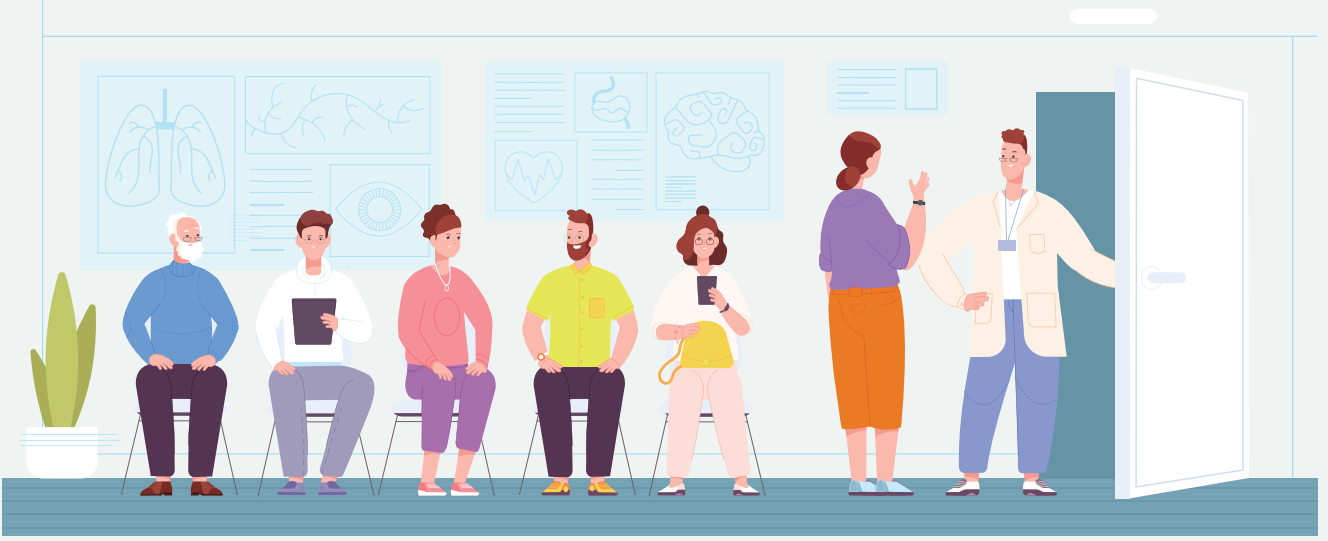
Katılımcıların, beklenenin tersine, “hayır” cevaplarını daha fazla verme eğilimlerinin eğitim, gündelik yaşam ve aile ile alakalı sorularda da devam etmesi dikkat çekici bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşın, son testlerde dahi ayrımcılığa uğrama hissinin yüksekliği göze çarpmaktadır.

İİ BİR EĞİTİM KURUMUNA KAYITLI ÖĞRENCİ VEYA VELİSİ İRK VEYA ETNİK KÖKENİ/YOKSULLUK NEDENİYLE FARKLI BİR BİNADA VEYA SINIFTA TOPLANDI, AYNI SINIFTA BELİRLİ BİR BÖLÜMDE OTURTULDU MU?

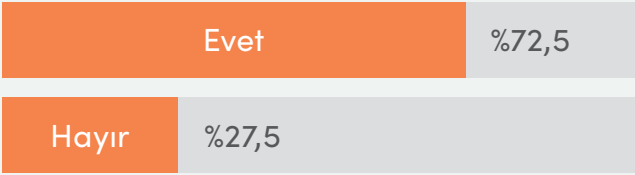

İİ PARASIZ EĞİTİM İLKESİ GEÇERLİ OLMASINA RAĞMEN EĞİTİM KURUMLARININ İHTİYAÇLARININ VELİLERİN SAĞLADIĞI MADDİ DESTEK İLE KARŞILANMASI DURUMUNDA BU TÜR DESTEĞİ SUNAMAYAN ÖĞRENCİLERE KARŞI BİR AYRIMCILIK YAŞANIYOR MU?

ii. MADDİ GELİRİNİZDEKİ YETERSİZLİĞİN AYRIMCILIKLA KARŞILAŞMA RİSKİNİZİ ARTIRDIĞINI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?

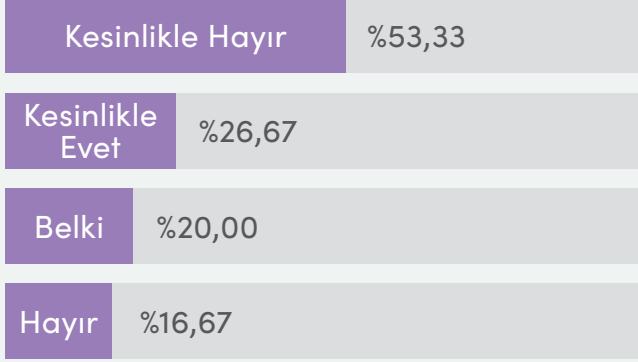
ii. EV SAHİPLERİ VEYA KOMŞULAR ARASINDA HERHANGİ BİR OLUMSUZ MUAMELEYLE KARŞILAŞTINIZ MI?

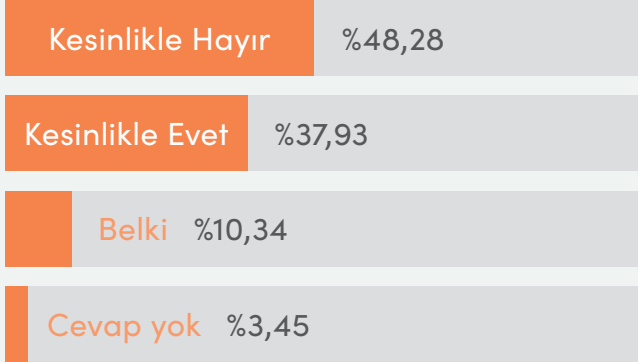
ii. SAĞLIK HİZMETLERİNİ KULLANIRKEN, SİZİN İÇİN ÖNEMLİ OLAN BİR KÜLTÜREL, MADDİ DURUM VEYA ETNİK ÖZELLİK KONUSUNDA HERHANGİ BİR AYRIMCILIK VEYA ANLAYIŞSIZLIK YAŞADINIZ MI?

1. DEVLETİN SAĞLADIĞI KONUT DESTEKLERİ VEYA SOSYAL YARDIMLARDAN FAYDALANMA KONUSUNDA HERHANGİ BİR AYRIMCILIK HİSSETTİNİZ Mİ?

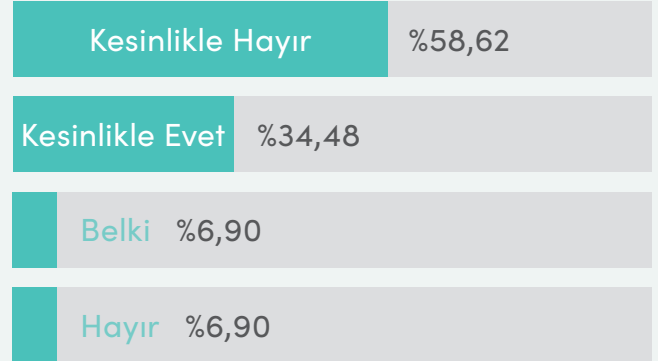
1. DİN HİZMETLERİNE ERİŞİM KONUSUNDA YAŞADIĞINIZ AYRIMCILIK VEYA KISITLAMALAR NELERDİR? DİN HİZMETLERİ SUNULURKEN BİR AYRIMCILIK YAŞADIĞINIZI DÜŞÜNDÜĞÜNÜZ DURUMLAR YAŞANDI MI?

1. İŞ BAŞVURULARI SIRASINDA AYRIMCILIK YA DA KÖTÜ BİR MUAMELE İLE KARŞILAŞTINIZ MI?

1. TOPLU TAŞIMA ARAÇLARINI KULLANIRKEN SOSYAL AYRIMCILIKLA KARŞILAŞTINIZ MI? ÖRNEĞİN, GELİR SEVİYENİZ, ETNİK KÖKENİNİZ VEYA BAŞKA BİR ÖZELLİK NEDENİYLE AYRIMCILIK YAŞADINIZ MI?

Etnik Kimlik ve Dil Ayrımcılığı

→ Katılımcı İfadeleri

Büyük oğlum 1. sınıfa giderken öğretmen Kürtlere laf etmiş, çocuğa tokat atmış. Travma oldu, hala anlatırlar.

Mesela bir okula gittiğinizde o insanı kökeninden ötürü dışlarsanız, mesela ben Kürdüm, çocuğum okula gidince ayrımcılığa maruz kalıyor, öğretmenlerin de müdahale etmemesi ayrımcılıktır. Bildiği halde tepki vermemesi ayrımcılıktır.

Etnik kökenimden dolayı tuttuğum parti geçtiğinde desteklemeye korkuyorum, "terörist" derler diye. Oturduğum yer hakkında bunlar deniyor çünkü.

Aşağılanmak. Roman olduğumuz için otobüslerde bile bizi görmek istemiyorlar.

Tabii ki çok. "Siz nasıl burada yaşıyorsunuz? Burada hayvan bağlasan durmaz" diyorlardı. Kuştepe'de oturduğumuz için bizi küçük görüyorlar. Orada Çingenerler de var. Ben hiç kimseyi küçük görmüyorum. Onlar da insan, ben de insanım.

Mesela bir yere gittiğinizde herkes Türkçe konuşurken Kürtçe konuşulması. Mesela hastanelerde annem Kürtçe konuştuğu için ayrımcılığa uğruyor, ona kötü davranıyorlar.

Birinci sınıfta seçim zamanı, öğretmen en küçük kızıma Kürt olduğu için ve sınıftaki diğer Doğululara "memleket sizin yüzünüzden bu halde" demişti. Toplantıda "hepimiz kardeşiz" dediğimde "maalesef biz olamıyoruz" dedi. Diğer çocuğuma da öğretmeni yaramazlık yaptığı için saçını çekip tokat attı. Kendisini dinlemediği için yapmış. Müdüre şikayet ettim, tekrarlanırsa sınıfını değiştiririz dedi.

Hamileydim, otobüste yer verilmedi mesela Roman olduğum için. Genç bir kadın geldi, Roman değildi, ona yer verdiler. Akbilimiz olmadığında mesela parasını verebiliriz diyoruz, yine de basmıyorlar.

Romanız diye ağızıma almak istemediğim şeyler diyorlar.

Yoksulluk Temelli Ayrımcılık

→ Katılımcı İfadeleri

Kızım 3. sınıfa gidiyor. Diğer çocuklar dalga geçiyor çünkü kızım kantine gitmiyor.

Yıllar önce, çocuklar bazen okula alışmakta zorluk çekiyorlar. Kızım birinci sınıfa başladığında arkadaşıyla kalemıraşı aynıydı, aynı renkteydi. İkisinden biri kalemıraşını kaybediyor. Çocuklar "Bu benim kalemıraşım", "hayır, benim kalemıraşım" diye kavga ediyor. Öğretmen gelip benim kızıma "Nehir, eğer bu kalemıraş senin değilse annen ölsün" diyor.

Kızıma "hep aynı şeyi giyiyorsun, başka giyecek bir şeyin yok mu?" demişler.

Arkadaşları yediği şeylerle ilgili ayrımcılık yapıyordu. Arkadaşları daha pahalı şeyler alıp yiyordu. Benim gücüm olmadığı için alamıyordum.

Sınıfta arkadaşları dışarıdan bir şeyler alınca çocuklar dışlanmış hissediyor. Ekmek arası sandviç (çikolata kreması, krem peynir) yapıyorum. Kantin pahalı. Haftada bir elimden gelirse yapıyorum ama o da bütçeyi aşıyor. "Biz dert etmiyoruz ama beslenmemizi alıp dışarıda yiyoruz, dalga geçiyorlar." Ben aileleri konuştum ama aileleri çocukları gibi değil. Ben kendim çözüm buluyorum.

Diğer Ayrımcılıklar

→ Katılımcı İfadeleri

Lise 1. sınıftayken öğretmenimiz ismimizle seslenmek yerine "hey sen, başörtülü" diye sesleniyordu.

Herkesin farklı düşünceleri var. Herkes, herkes gibi olamaz. Bu sadece dil ile ilgili değil. Her şeyde ayrımcılık var bence. Ben mesela otelde çalışıyorum, eşimin akrabaları "Aa otele mi başlayacaksın? Otel şöyle bir yer, böyle bir yer" dediler. Bu da ayrımcılık bence. Kadın-erkek ayrımcılığı çok görüyorum. Erkeği hep baş üstünde tutarlar, kadını köşeye atarlar.

Evlendiğim/boşandığım için dışlandım, suçlandım.

Çocuklar "kilolusun" dedikleri için yemeden eve geri getiriyordu, ağlıyordu.

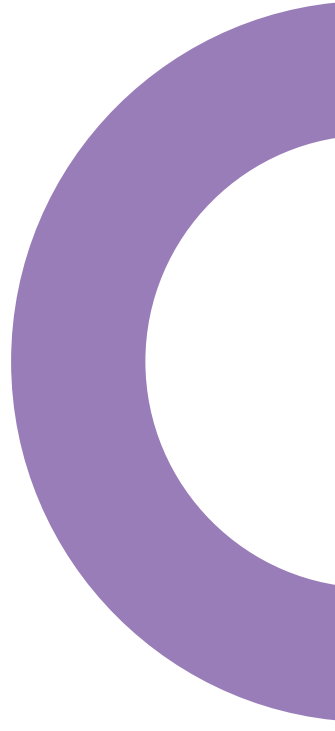
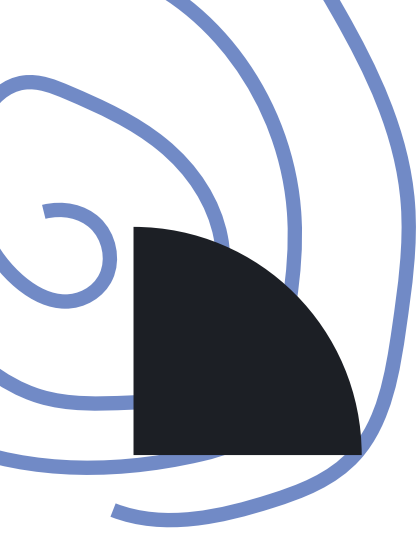

SONUÇ

“Ayrımcılığa Maruz Kalan Yoksul ve Kırılgan Bireyleri Güçlendirme Projesi” kapsamında gerçekleştirilen bu anket çalışması, düzenlenen atölye katılımcılarının eğitim, sağlık, barınma ve günlük yaşam gibi alanlarda karşılaştıkları ayrımcılık deneyimlerini ve ayrımcılığa dair değişen algılarını ölçme anlamında bir taslak çalışma ortaya koymaktadır. Katılımcıların ayrımcılık algılarındaki değişiklikler, bu ilk atölye serisinin ön etkisini göstermektedir.

Ayrıca, çeşitli alanlarda ayrımcılık hissinin varlığı da yoksul ve kırılgan bireylerin hak ihlallerine karşı daha donanımlı hale gelmelerinin gerekliliğine dair ön işaretlerin varlığına dikkat çekmektedir. Derin Yoksulluk Ağrı da hanelerle kurduğu kalıcı bağlardan faydalanarak bu gereklilik doğrultusunda çalışmalarına devam edecektir.

DERİN
YOKSULLUK
AĞI

